

Тези до статті

УДК 94 (477)* 94(437.1/2)

УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКЕ КУЛЬТУРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО (2000-2012 РОКИ)

Корсак Р. В. (Ужгород), кандидат історичних наук, доцент Ужгородського національного університету, факультет „Туризму”, кафедра туристичної інфраструктури і сервісу, **korsakr@inbox.ru**

В статті у перше в українській історіографії здійснено комплексний аналіз дослідження українсько-чеської культурної співпраці (2000-2012 рр.). Українсько-чеське культурне співробітництво має глибокі корені. Український і чеський народ ніколи не конфліктували в історичному минулому і не існувало між ними негативної історичної спадщини. Водночас, протягом 2000-2012 рр. за українсько-чеським політичним і торговельно-економічним співробітництвом повністю залишилось занедбаним культурне і гуманітарне співробітництво двох країн, формування позитивного образу України в Чехії. Розкриття теми стало можливим завдяки використанню загальнонаукових методів пізнання: аналізу, синтезу, системності, узагальнення, конкретності, історизму та діалектичного методу. В дослідженні віддано перевагу історичним методам дослідження: історико-генетичному, історико-порівняльному, історико-синтетичному, історико-діахронному, емпіричному аналізу тощо.

Автор дійшов висновку, що культурні зв'язки створюють добрі передумови для широкого взаємовигідного політичного і економічного співробітництва. Основу дослідження склали архівні матеріали та праці українських і чеських дослідників та українська періодика.

Ключові слова: Україна, Чехія, культура, гуманітарне співробітництво, Посольство України, Посольство Чеської Республіки.

АНОТАЦІЯ

УКРАИНСКО-ЧЕШСКОЕ КУЛЬТУРНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО (2000-2012 ГОДЫ)

Корсак Р. В. (Ужгород), кандидат исторических наук, доцент Ужгородского национального университета, факультет "Туризма", кафедра туристической инфраструктуры и сервиса, **korsakr@inbox.ru**

В статье в первые в украинской историографии осуществлен комплексный анализ исследования украинско-чешского культурного сотрудничества в условиях развития трансформационных процессов Центрально-Восточной Европы (2000-2012 гг.) Украинско-чешское культурное сотрудничество имеет глубокие корни. Украинский и чешский народ никогда не конфликтовали в историческом прошлом и не существовало между ними негативного исторического наследия. Одновременно, в течение 2000-2012 гг. за украинско-чешским политическим и торгово-экономическим сотрудничеством полностью осталось заброшенным культурное и гуманитарное сотрудничество двух стран, формирования положительного образа Украины в Чехии. Раскрытие темы стало возможным благодаря использованию общенаучных методов познания: анализа, синтеза, системности, обобщения, конкретности, историзма и диалектического метода. В исследовании отдано предпочтение историческим методам исследования: историко-генетическому, историко-сравнительному, историко-синтетическому, историко-диахронному, эмпирическому анализу т.п..

Культурные связи создают хорошие предпосылки для широкого взаимовыгодного политического и экономического сотрудничества. Основу исследования составили архивные материалы и работы украинских и чешских исследователей и украинская периодика.

Ключевые слова: *Украина, Чехия, культура, гуманитарное сотрудничество, Посольство Украины, Посольство Чешской Республики.*

ANNOTATION

UKRAINIAN-CZECH CULTURAL COOPERATION

(2000-2012 years)

Korsak R.V. (Uzhgorod), candidate of historical sciences, professor, Uzhgorod National University, faculty of "Tourism", department of tourism infrastructure and services, **korsakr@inbox.ru**

The article at first in Ukrainian historiography the comprehensive analysis of the Ukrainian-Czech cultural cooperation in the development of transformational processes Thus, the central and eastern European countries (2000-2012 gg.) Ukrainian-Czech cultural cooperation has deep roots. Ukrainian and Czech people never clashed in the historical past and did not exist between the negative historical legacy. However, during the 2000-2012 biennium for the Ukrainian-Czech political, trade and economic cooperation remained totally neglected cultural and humanitarian cooperation between the two countries, creating a positive image of Ukraine in the Czech Republic. Opening theme is made possible through the use of scientific

methods of knowledge: analysis, synthesis, system, generalization, specificity, historicism and the dialectical method. The study preferred historical research methods: historical-genetic, historical, comparative, historical and synthetic, historical and diachronic, empirical analysis and more.

Cultural ties create good preconditions for broad political and mutually beneficial economic cooperation. The study accounted for archives and works of Ukrainian and Czech researchers and Ukrainian periodicals.

Keywords: *Ukraine, Czech Republic, Culture, Humanitarian Cooperation, Embassy of Ukraine, Embassy of the Czech Republic.*

Вивчення системи двосторонніх українсько-чеських відносин на прикладі розвитку культурної співпраці протягом 2000-2012 рр., як складової міжнародних відносин, є актуальним з огляду на те, що Україна і Чехія здобули свою незалежність на початку 90-х років ХХ ст. Їх вивчення дає можливість узагальнити, виявити і проаналізувати рівні і шляхи співробітництва двох молодих незалежних країн в системі загальноєвропейських міжнародних відносин.

Необхідно відзначити, що українсько-чеські культурні відносини в умовах розвитку євроінтеграційних процесів та реформування суспільно-економічних відносин в Україні та Чеській Республіці, його становлення, розвиток і перспективи не є предметом широкого кола спеціальних наукових досліджень як у вітчизняній, так і у чеській історіографії. У більшості публікацій наводяться окремі факти співпраці між Україною і Чехією та окремі проблеми розвитку міждержавних відносин і співпраці між країнами. Серед праць можна виділити дослідження О. Цуп [19], Л. Кіцили [9], П. Федурця [18], О. Гетьманчука [8], П. Черника [20], в яких розглядаються торговельно-економічне та політичне співробітництво України і Чехії. Тому в даній публікації уперше в українській історіографії робиться спроба дослідити українсько-чеську культурну співпрацю за період 2000-2012 рр.

Українсько-чеське культурне співробітництво мало глибокі корені і сприятливий ґрунт для розширення. Країни і етноси ніколи не конфліктували

в історичному минулому і не існувало між ними негативної історичної спадщини. Навпаки, в 1918-1920 рр. Україна зробила ряд кроків, які сприяли утвердженню Чехословацької державності, а ЧСР прийняла численну українську політичну і культурну еміграцію і створила для неї майже ідеальні умови культурно-національного життя, дала позитивний поштовх національному розвитку Закарпаття [5, с. 1-46]. Все це створювало сприятливе підґрунтя для успішної українсько-чеської співпраці. Для цього Україна повинна була перейти від кількісних акцій і оцінок до систематичної культурної присутності в Чехії через українське радіо і телебачення на ЧР, проведення днів і місячників української культури, відкриття і діяльність українських культурних центрів, відкриття постійнодіючих українських кореспондентських центрів, регулярні інтерв'ю з діячами української культури і науки, через поширення української преси і книги, тобто через створення цілісної системи постійної присутності України в чеському суспільстві. Все це разом із створенням веб-сторінок Президента, Прем'єра, Голови Верховної Ради, міністрів освіти і культури, академіків НАН України, розширенням діяльності неурядових організацій, культурного і наукового обміну між українськими і чеськими регіонами, широку співпрацю з діаспорою і т. п. засвідчило б постійну культурну присутність України в Чехії. Не слід забувати, що широкі культурні зв'язки створюють добрі передумови для широкого взаємовигідного політичного і торговельно-економічного співробітництва.

Протягом 2000-2012 рр. політичні органи влади та дипломатичні установи обох країн розвивали співпрацю в гуманітарній сфері, що включала: взаємообмін між мистецькими установами; участь митців у спільних культурних акціях; співпрацю з українською діаспорою. У рамках міжнародного фестивалю „Прага – серце народів 2000” проходили Дні українського кіно з демонстрацією 20 українських кінострічок, концерти українських мистецьких колективів і т. ін. [17, с. 6-7]. У жовтні 2000 р. з ініціативи Товариства друзів України в ЧР було проведено фестиваль

українського мистецтва [1, с. 2]. Він мав форму культурно-мистецьких акцій і проходив під назвою „11 років мовчання”. Ця символічна назва свідчила, що з 1989 р. обидві країни-партнери по співробітництву не проводили майже жодних культурно-мистецьких акцій. Організаторами виступили чеська приватна продюсерська фірма „Other side” та українська продюсерська фірма „Арт Велес” [2, с. 4]. За програмою фестивалю відбулась спільна українсько-чеська прес-конференція, показ фотовиставки „Розрід” М. Гроха у відомому празькому Тинському літературному кафе, демонстрація української художньої кінострічки „Josephine Singer & Nice People” режисера С. Маслобойщикова. Організатори фестивалю у рекламному проспекті зазначали, що організована ними культурно-мистецька акція є початком до більш масштабних культурних та мистецьких українсько-чеських фестивалів, які мають ознайомити громадян обох країн з їх досягненнями в економіці, культурі, науці, спорті. Понад 11 років в українсько-чеських взаєминах лише зрідка мали місце випадкові, безсистемні культурні контакти. Це спричинено різним рівнем і характером європейської інтеграції України і Чехії та кількісними підходами оцінок результатів культурних контактів. Діставши у спадок від СРСР формалізовані та заідеологізовані культурні зв'язки з Чехією, Україна так і не зуміла вибратись з цих тенет. Тому фактично не було розроблено конкретної державної програми дій України в системі українсько-чеського культурного співробітництва [7, с. 10-31].

Не менш активно у 2002 р. відбувалось співробітництво двох країн у сфері освіти і науки. Так, ректорат Празького технічного університету почав налагоджувати прямі зв'язки з національними технічними університетами „Київський політехнічний інститут” та „Львівська політехніка”. Тоді ж було відновлено прямі міжвузівські зв'язки між Львівським національним університетом ім. І. Франка та університетом Ф. Палацького в м. Оломоуц, а в серпні 2002 р. між ними було проведено обмін студентами для проходження практики і стажування. Крім того, Інститут зовнішньої політики ЧР прийняв групу українських студентів, які фахово вивчають

чеську мову. Водночас було відновлено роботу Асоціації українців ЧР, товариство українських жінок ЧР подарувало Празькому університету портрет видатного українського вченого І. Горбачевського, який тривалий час працював у цьому університеті, а в 1902-1903 рр. був його ректором. Українські наукові заклади також надали чеській стороні суттєву допомогу в організації та проведенні у червні 2002 р. в Празі міжнародної наукової конференції „Дмитро Чижевський: особистість і творчість”, присвяченій відомому українському славісту [10, с. 119-120].

В інформаційній сфері у 2002 р. було реалізовано кілька проектів: проведено інтерв'ю кореспондентів провідної чеської економічної газети „Господарске новіні” з президентом України Л. Кучмою, яке було опубліковане 7 червня 2002 р. на сторінках названого видання, та його скорочений варіант – у німецькій газеті „Хайдельсблат”, для громадян України, української діаспори і чеської громадськості було створено на веб-сторінці українського посольства в ЧР розділ „Вибори”, що ознайомлював громадськість з перебігом і результатами виборів до Верховної Ради України. Також було проведено інтерв'ю українського посла в Празі чеським ЗМІ та радіостанції „Свобода/Вільна Європа” з питань організації і проведення виборів народних депутатів громадянами України, які проживають і працюють в ЧР; організовано поїздку кореспондентів чеських ЗМІ в Україну для висвітлення перебігу виборів до Верховної Ради України; українським посольством разом із знімальною групою чеського телебачення було знято і продемонстровано фільм про працевлаштування українських громадян в ЧР і т. ін. [10, с. 120].

Але загалом у 2002 р., як і в попередні роки, було здійснено лише кілька українських культурних проектів в ЧР, зокрема такі: на травневий 39-й музичний телефестиваль „Злата Прага” (2002 р.) Україна представила лише одну з музичних програм українського телебачення; у міжнародному фестивалі циганських музичних колективів „Каморо” взяв участь колектив українських циган з Дніпропетровська „Міроіло”, який і став переможцем

фестивалю; в галереї м. Пршібран було проведено художню виставку „Духовний світ України”, на якій було представлено твори шести українських художників; проведено презентацію збірки українських народних пісень; проведено презентацію збірок української поезії міжвоєнного періоду (поетів т. зв. „празької школи”) та „Діти степової Еллади”. Українські дипломатичні і державні установи та громадські організації у 2002 р. слабо співпрацювали з українською діаспорою в Чеській Республіці. Хоча Посольство України в ЧР проводило зустрічі з керівниками діаспорних організацій, але разом вони спромоглися реалізувати лише кілька проектів: провести вечір українських різдвяних колядок за участю чеських студентів-україністів; відзначити Шевченківські свята з двома літературно-художніми вечорами та провести вечір з нагоди Дня матері. На жаль, слабо використовуються можливості нашої діаспори для формування привабливого обличчя України в чеському суспільстві, майже повністю була відсутня співпраця діаспорних організацій з українськими громадянами, які працюють на теренах ЧР і т. ін. Українські і чеські організації і установи також співпрацювали в організації оздоровлення в Чехії літом 2002 р. 340 українських дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, а чеське благодійне „Товариство допомоги” організувало проведення благодійних концертів, кошти з яких були направлені на оздоровлення дітей українського м. Вишгород [3, с. 16].

Достатньо успішно здійснювались українсько-чеське політико-гуманітарне співробітництво протягом 2003 р. Центральною подією року був грудневий візит міністра освіти України до Чехії та його переговори з міністром освіти, молоді і спорту ЧР. У ході переговорів було досягнуто домовленостей про взаємодію сторін у галузі освіти, в обміні досвідом її реформування, в обміні студентами, у взаємному визнанні дипломів про вищу освіту та підписано Угоду про співробітництво в галузі освіти і науки на період до 2006 р. Також у 2003 р. було налагоджено обмінні практики чеських студентів-україністів з Університету ім. Т. Г. Масарика (м. Брно) і

університету ім. Ф.Й. Палацького (м. Оломоуц) до Київського і Львівського національних університетів, а українських студентів-богемістів – до названих чеських університетів. Стажування у Празькій державній торговій академії у березні-квітні 2003 р. проходила група студентів-економістів Львівського національного університету ім. І. Я. Франка. У свою чергу, українська сторона надала підтримку чеському фонду Й. Главки для поїздки до Чернівецького національного університету, головний корпус якого побудовано за проектом чеського архітектора Й. Главки. Крім того, у 2003 р. почали налагоджуватись зв'язки між Київським державним інститутом театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого і кафедрою театрознавства Львівського національного університету, з одного боку, та Академією музичних мистецтв ЧР – з другого, між Полтавським національним технічним університетом і Технічним університетом м. Ліберец і т. ін. [4, с. 22-23].

Перелік заходів та акцій засвідчує, що протягом 2003 р. достатньо успішно було проведено ряд українсько-чеських заходів культурного спрямування. Так, у 2003 р. Україна була представлена 12 кінострічками на міжнародному кінофестивалі „Фебіофест”, у м. Празі було проведено ряд виставок українських митців, зокрема творів художників О. Оніщенко та В. Редька в празькій галереї „Макс-Арт”, творів інших українських сучасних художників. Український художник О. Оніщенко постійно проживав у Празі, де мав своє художнє ательє, що користується популярністю в чеських і зарубіжних відвідувачів. Крім того, Національна телекомпанія України подала три музичні програми на 40-й фестиваль „Злата Прага”, ансамбль танцю „Серпанок” Центру творчості дітей та юнацтва Галичани (м. Львів) взяв участь у міжнародному фестивалі „Квадріанале”. У свою чергу, молоді українські виконавці з Палацу культури „Парнас” (м. Донецьк) брали участь у міжнародному фестивалі дитячої творчості в чеському м. Пршібрам, а ансамбль бандуристок „Дзвіночок” (м. Львів) – у 13-му Міжнародному фестивалі різдвяних пісень і став його переможцем [10, с. 130].

Всі ці показники були кількісні. До них залучались переважно представники української діаспори в Чехії. Вони не стали набутком чеського інформаційного простору, а тому не змінили негативного сприйняття чеським соціумом українства й України. Україна, за словами чеського культуролога Л. Палати, після 1999 р. зажила в Чехії „не просто поганої, а тої найгіршої слави. Знали її і сприймали як країну неймовірно корумповану, громадяни якої мало не помирають з голоду. Країна, якою не варто цікавитись” [12, с. 13].

Як зазначалось, Посольство України в Чехії та українські політики і діячі культури переважно співпрацювали з українськими діаспорними організаціями Чеської Республіки. Так, у рамках візиту до Чехії Міністр закордонних справ України А. Зленко мав зустріч з членами українських організацій і товариств ЧР і передав їм художню літературу і підручники для української недільної школи. А українське посольство разом з діаспорними організаціями провели низку акцій, присвячених 12-й річниці незалежності України, Шевченківський вечір, традиційне свято „Маланка”, пам’ятний вечір до річниці голодомору в Україні 1932-1933 рр., дні України в Празі, в рамках яких виступив український музичний колектив „Плач Єремії”, проведено вернісаж творчості художника О. Оніщенка, перегляд художнього фільму „Мамай” та ін. [10, с. 131]. Всі ці культурні заходи проходили в українському етнічному середовищі. До них долучались члени українських діаспорних товариств і організацій та українські заробітчани. Сумну особливість української культурної присутності в Чехії вдало визначив О. Скрипка, який зауважив, що концерти групи „Воплі Водоплясова” не присутні в інформаційному просторі ряду країн, що на них „...приходять тільки діаспори. А діаспори – ті ж самі люди, що живуть в Україні” [16, с. 25].

Що ж стосується наступних років, то найбільшими помітними двосторонніми контактами і заходами можна відзначити наступні. У першому півріччі 2006 р. офіційні українські представницькі органи

спромоглися на організацію контактів між Харківським національним університетом і Празькою гуманітарною Академією, які домовились про партнерські відносини. Українські і чеські вищі навчальні заклади намітили перспективні плани співробітництва і проведення спільних культурних акцій. Зокрема, було домовлено про відкриття у Празі українського дитячого садочка „Сунічка” та початкових навчальних класів з українською мовою навчання. Мали місце й інші культурні контакти. Так, педагогічним університетом ім. М. Драгоманова у 2005/2006 навчальному році було проведено набір студентів у Празі [13, с. 4; 14, с. 6]. Водночас ряд чеських гуманітарних організацій надали допомогу дитячому сиротинцю в с. Вільшани на Закарпатті, а дитячий хор цього сиротинця „Гуцулик” брав участь у двох фестивалях дитячої творчості. Крім того, чеські реставратори виявили готовність взяти участь у проектах реставрації Гетьманського заїзду Підгородецького замку та рavelіну Золочівського замку і т.п. [14, с.7; 15, с. 17]. У серпні 2010 р. громадською організацією „Українська ініціатива у Чеській Республіці” (УІЧР), за підтримки урядів України та Чеської Республіки, мерії столиці Праги та Посольства України в ЧР було влаштовано святкування українського державного свята з нагоди Дня незалежності України. Посольство України разом з УІЧР за підтримки Уряду ЧР протягом вересня-жовтня 2010 р. реалізувало, у співпраці із міжнародною організацією „International organization for migration”, підготовку проекту „Допомога мігрантам у скруті”, а у вересні 2010 р. у чеських містах провели Дні української культури. У дні свята презентувались українські гурти Чехії та було запрошено колективи з України. У листопаді 2010 р. було влаштовано зустрічі, присвячені пам’яті жертвам Голодомору 1932-1933 рр.. УІЧР за підтримки Посольства України в ЧР та урядів України і Чехії у січні 2011 р. розпочала проект „Допомога мігрантам у скруті”, який тривав до кінця 2011 року. У березні 2011 р. організацією було влаштовано український бал „Маланка 2011”, а також відзначено „Дні Тараса Шевченка”, з виступами коло пам’ятника Великому кобзарю в Празі запрошених на урочистість

чеських політиків та Посла України в ЧР. У липні Прагу відвідав президент Світового Конгресу Українців (СКУ) Е. Чолій. УІЧР разом з посольством України влаштувало зустріч з громадою, представниками уряду ЧР та мерією Праги[11].

30 вересня 2011 р. в Інституті філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка відбулася зустріч Уповноваженого Посла Чеської Республіки в Україні І. Почуха і директора Чеського центру в Києві Д. Остржанської з директором Інституту філології Г. Фоковичем та завідувачем кафедри слов'янської філології О. Паламарчук. У ході візиту відбулася бесіда зі студентами-богемістами. Метою зустрічі було ознайомлення з діяльністю кафедри славістики та Чеського центру в Києві та пошук нових можливостей щодо поглиблення українсько-чеської культурної співпраці [11].

З політико-культурних заходів 2012 р. відзначимо „Вечір пам'яті Вацлава Гавела”, який пройшов 27 березня, організаторами якого були Посольство Чеської Республіки в Україні, Чеський центр у Києві, Інститут Євроатлантичного співробітництва та Клуб молодих дипломатів України. У рамках вечора виступив відомий чеський фотограф Б. Голомічек, який ознайомив з фотографіями В. Гавела з його дисидентського періоду, народний артист України С. Озірянний, який декламував уривки з творів В. Гавела: п'єси „Вернісаж” та есе „Сила безсилих”. На вечорі було представлено О. Голубова – переможця конкурсу есе на тему „Свобода, демократія та європейський вибір. Уроки Вацлава Гавела для України” [21].

Станом на 2012 р. чинна договірно-правова база українсько-чеського культурного й гуманітарного співробітництва включала такі документи: 1) Угоду про наукове співробітництва між Національною академією наук України та Академією наук ЧР (підписана у 2000 році); 2) Угоду між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти, молоді та спорту Чеської Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки (підписана у 2003 році); 3) Угоду між Міністерством культури і туризму

України та Міністерством регіонального розвитку ЧР про співробітництво в галузі туризму (підписана у 2006 році). Крім того, на 2012 р. діяла низка прямих угод про співробітництво між вищими навчальними закладами України та ЧР, зокрема, між Чеським сільськогосподарським університетом та Дніпропетровським сільськогосподарським інститутом, Чеським сільськогосподарським університетом і Національним аграрним університетом, Сілезьким університетом та Донецькою державною академією менеджменту, Університетом ім. Т.Г. Масарика та Київським національним університетом ім.Т. Шевченка тощо [377].

Отже, можна навести ще кілька дрібних фактів українсько-чеської міждержавної культурної співпраці. Але при цьому всьому можна стверджувати, що протягом 2000-2012 рр. за українсько-чеським політичним і торговельно-економічним співробітництвом повністю залишилось занедбаним культурне і гуманітарне співробітництво двох країн, формування позитивного образу України в Чехії. Проведення кількох пропагандистських акцій не дало жодного результату. Українські державні чинники забули, або ж і не знали, що зовнішня кампанія формування позитивного іміджу країни має включати пропаганду і популяризацію національних культурних надбань, тобто рекламу національної історії, досягнень культури, національних демократичних традицій, тобто всього, що витворили і творять українці. Тому найбільш вдалою популяризацією національних культурних традицій є внутрішньодержавна популяризація українських етнічних цінностей і надбань, яка навчить громадян України пишатись своєю історією, мовою, культурою та перспективами їх розвитку.

1. Інформація про українсько-чеське культурне співробітництво за період 11 місяців 2000 р. // Справа № 55 від 10.12.2000 р. – 13 с.
2. Інформація про фестиваль українського мистецтва „11 років мовчання” // Справа № 45 від 27.11.2000. – 4 с.

3. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва у 2002 р. // Справа № 19/42 від 24.12.2002 р. – 37 с.
4. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва у 2003 р. // Справа № 21/51 від 25.12.2003. – 38 с.
5. Питання культури (12.07 – 30.12.1993 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7224. 194/087/5. – 46 арк.
6. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). – Т.1. (21.01 –14.12.1992 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 6932 (800). – 25 арк.
7. Питання культурних зв'язків із закордоном (загальне). – Т.1. (14.01 –27.07.1993 р.) // Управління культурного та гуманітарного співробітництва. – Інв. № 7229 (800). – 160 арк.
8. Гетьманчук О. Україна – Чехія : дружимо поза ЄС [Текст] // Дзеркало тижня. – 2005. – № 23. – С. 5.
9. Кіцила Л.Ю. Реалізація курсу Чеської республіки на інтеграцію до Європейського Союзу [Текст]: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 18 с.
10. Корсак Р. В. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр. [Текст] . – Ужгород : Гражда, 2007. – 208 с.
11. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Чехією. Інформаційна довідка // Посольство України в ЧР. – [Електронний ресурс]: <http://czechia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-czechia/culture>.
12. Палата Л. Реальність відстаней [Текст] // Український журнал (Прага). – 2005. – № 3. – С. 13.
13. Пороги (Прага). – 2005. – № 2.
14. Пороги (Прага). – 2005. – № 3.
15. Пороги (Прага). – 2005. – № 5.
16. Український Peter Gabriel та його „ВВ” (інтерв'ю з керівником гурту „Воплі Водоплясова” Олегом Скрипкою) [Текст] // Український журнал (Прага). – 2005. – № 4. – С.24-25.
17. Устич С. У русі успішного співробітництва [Текст] // Політика і час. – 2001. – № 3. – С.3-7.

18. Федурця В.П. Система регулювання зовнішньоекономічних зв'язків у Чеській Республіці: досвід організації для України [Текст]: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Ужгород: УжНУ, 2006. – 20 с.
19. Цуп О. В. Чеська Республіка і Україна в міждержавних відносинах кінця ХХ - початку ХХІ ст. [Текст]: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / О.В. Цуп; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2009. — 20 с. — укр.
20. Черник П. Україна в геополітичних концепціях Чехії та Словаччини ХХ ст. [Текст] // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 21. – Львів : “Львівська політехніка“, 2009. – С.172-179.
21. Večer v paměti V. Havela // MZV CR [On-line]: ([http://www.mzv.cz/kyiv/uk/index\\$281064.html?search=true&text=%Večer+v+paměti+V.Havela](http://www.mzv.cz/kyiv/uk/index$281064.html?search=true&text=%Večer+v+paměti+V.Havela)).
1. Informaciya pro ukrajins`ko-ches`ke kul`turne spivrobitny`cztvo za period 11 misyaciv 2000 r. // Sprava # 55 vid 10.12.2000 r. – 13 s.
 2. Informaciya pro festy`val` ukrajins`kogo my`stecztva „11 rokiv movchannya” // Sprava # 45 vid 27.11.2000. – 4 s.
 3. Materialy` do zvituv pro robotu Posol`stva Ukrajiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`cztva u 2002 r. // Sprava # 19/42 vid. 24.12.2002 r. – 37 s.
 4. Materialy` do zvituv pro robotu Posol`stva Ukrajiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`cztva u 2003 r. // Sprava # 21/51 vid 25.12.2003. – 38 s.
 5. Py`tannya kul`turny` (12.07 – 30.12.1993 r.) // Upravlinnya kul`turnogo ta gumanitarnogo spivrobitny`cztva. – Inv. # 7224. 194/087/5. – 46 ark.
 6. Py`tannya kul`turny`x zv'yazkiv iz zakordonom (zagal`ne). – T.1. (21.01 – 14.12.1992 r.) // Upravlinnya kul`turnogo ta gumanitarnogo spivrobitny`cztva. – Inv. # 6932 (800). – 25 ark.
 7. Py`tannya kul`turny`x zv'yazkiv iz zakordonom (zagal`ne). – T.1. (14.01 – 27.07.1993 r.) // Upravlinnya kul`turnogo ta gumanitarnogo spivrobitny`cztva. – Inv. # 7229 (800). – 160 ark.
 8. Get`manchuk O. Ukrajina – Chexiya : druzhy`mo poza YeS [Tekst] // Dzerkalo ty`zhnya. – 2005. – # 23. – S. 5.

9. Kicy`la L.Yu. Realizaciya kursu Ches`koyi respubliky` na integraciyu do Yevropejs`kogo Soyuzu [Tekst]: Avtoreferat dy`sertaciyi na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data polity`chny`x nauk. – L`viv: LNU im. I. Franka, 2004. – 18 s.
10. Korsak R. V. Ukrayins`ko-ches`ke mizhderzhavne spivrobitny`cztvo v 1991–2005 rr. [Tekst] . – Uzhgorod : Grazhda, 2007. – 208 s.
11. Kul`turno-gumanitarne spivrobitny`cztvo mizh Ukrayinoyu ta Chexiyeyu. Informacijna dovidka // Posol`stvo Ukrayiny` v ChR. – [Elektronny`j resurs]: <http://czechia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-czechia/culture>.
12. Palata L. Real`nist` vidstanej [Tekst] // Ukrayins`ky`j zhurnal (Praga). – 2005. – # 3. – S. 13.
13. Porogy` (Praga). – 2005. – # 2.
14. Porogy` (Praga). – 2005. – # 3.
15. Porogy` (Praga). – 2005. – # 5.
16. Ukrayins`ky`j Peter Gabriel ta jogo „VV” (interv`yu z kerivny`kom gurtu „Vopli Vodoplyasova” Olegom Skry`pkoyu) [Tekst] // Ukrayins`ky`j zhurnal (Praga). – 2005. – # 4. – S.24-25.
17. Usty`ch S. U rusi uspishnogo spivrobitny`cztva [Tekst] // Polity`ka i chas. – 2001. – # 3. – S.3-7.
18. Fedurcya V.P. Sy`stema regulyuvannya zovnishn`oekonomichny`x zv'yazkiv u Ches`kij Respublici: dosvid organizaciyi dlya Ukrayiny` [Tekst]: avtoreferat dy`sertaciyi na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data ekonomichny`x nauk. – Uzhgorod: UzhNU, 2006. – 20 s.
19. Czup O. V. Ches`ka Respublika i Ukrayina v mizhderzhavny`x vidnosy`nax kincy` XX - pochatku XXI st. [Tekst]: avtoref. dy`s... kand. ist. nauk: 07.00.02 / O.V. Czup; L`viv. nacz. un-t im. I.Franka. — L., 2009. — 20 s. — ukp.
20. Cherny`k P. Ukrayina v geopolity`chny`x koncepciyax Chexiyi ta Slovachchy`ny` XX st. [Tekst] // Ukrayins`ka nacional`na ideya: realiyi ta perspekty`vy` rozvy`tku, vy`pusk 21. – L`viv : “L`vivs`ka politexnika“, 2009. – S.172-179.
21. Večer v paměti V. Havela // MZV CR [On-line]: ([http://www.mzv.cz/kyiv/uk/index\\$281064.html?search=true&text=%Večer+v+paměti+V.Havela](http://www.mzv.cz/kyiv/uk/index$281064.html?search=true&text=%Večer+v+paměti+V.Havela)).